

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet sex motioner från allmänna motionstiden år 1998 som avser arkivfrågor.

I ett motionsyrkande vill motionären att riksdagen skall uttala sig för behovet av ett landsarkiv i Växjö.

Två av motionerna behandlar frågan om vikten av fasta statliga anslag till verksamheten vid Svensk arkivinformation i Ramsele (SVAR).

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om att SVAR:s produkter och tjänster behöver kompletteras med den digitala tekniken.

I en motion efterfrågas ett närmare samarbete i arkivfrågor mellan staten – genom Riksarkivet – och näringslivet.

Utskottet anför med anledning av ett motionsyrkande att det är motiverat att formerna för och omfattningen av en utredning av arkivverksamheten övervägs. Utskottet utgår från att regeringen i beredningsarbetet inför budgetpropositionen för år 2000 gör en bedömning av Riksdagens revisorers förslag i frågan och av tre nyligen avslutade utredningsuppdrag och att regeringen för riksdagen redovisar sin syn på en kommande, mera omfattande utvärdering och utredning.

Utskottet avstyrker enhälligt samtliga motioner.

Motionerna

1998/99:Kr210 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om en mera stabil finansiering av Byrån för Svensk arkivinformations verksamhet.

1998/99:Kr242 av Agneta Lundberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en digitalisering av SVAR:s arkivmaterial.

1998/99:Kr243 av Agneta Lundberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett ökat fast statligt anslag till SVAR i Ramsele.

1998/99:Kr263 av Eskil Erlandsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ett landsarkiv i Växjö.

1998/99:KrU4

1998/99:Kr274 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett närmare samarbete med näringslivet i arkivfrågor,

1998/99:Kr275 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

28. att riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts uppdrar åt regeringen att tillsätta en utredning för att se över arkivväsendet, dess resursutnyttjande, dess lokalisering och möjligheter i en ny informationsteknisk tid, där målet bör vara att nya grupper skall använda arkiven.

Utskottet

Inledning

Vid riksmötet 1989/90 antog riksdagen en arkivlag (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307). I lagen (1990:782), som trädde i kraft den 1 juli 1991, finns regler om statliga och kommunala myndigheters arkiv. Lagen innehåller bestämmelser om vad som ingår i en myndighets arkiv, om vården av arkivet och om gallring av arkiv. Det slås fast att myndigheters arkiv är en del av det nationella kulturarvet. Myndigheternas arkiv skall bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättsskipningen och förvaltningen samt forskningens behov (3 §). I lagen anges också att det skall finnas arkivmyndigheter för tillsynen av myndigheternas arkivvård (7 §). Regeringen bestämmer vilka arkivmyndigheter som skall finnas för tillsynen av de statliga myndigheterna, medan kommunstyrelse och landstingsstyrelse är arkivmyndighet i kommun och landsting om inte kommunfullmäktige eller landstingsfullmäktige har utsett någon annan nämnd eller styrelse till arkivmyndighet (8 §).

Även enskilda arkiv tillhör kulturarvet men faller utanför arkivlagens tillämpningsområde.

Vid riksmötet 1996/97 godkände riksdagen vad regeringen uttalat om de övergripande målen för det statliga arkivväsendet. Beslutet innebar att den statliga arkivpolitiken som den anges i 3 § arkivlagen skulle ligga fast (prop. 1996/97:1, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129).

Med utgångspunkt i de övergripande målen har regeringen ställt upp fyra verksamhetsmål för Riksarkivet och landsarkiven, nämligen att arbeta för en god arkivhantering, att bevara och vårda arkivmaterial, att tillgängliggöra arkiven samt att bygga upp kunskap inom arkivväsendet.

Inom Riksarkivet skall enligt instruktion för Riksarkivet och landsarkiven (1995:679) finnas Krigsarkivet och en enhet för svensk arkivinformation (vilken benämns Svensk arkivinformation i Ramsele, SVAR) samt i övrigt det antal enheter som riksarkivarien bestämmer (13 §). Hos Riksarkivet finns vidare en nämnd för enskilda arkiv (14 §). Under Riksarkivet som centralmyndighet finns sju landsarkiv, nämligen i Uppsala, Vadstena, Visby,

Nytt landsarkiv

I motion Kr263 (c) vill motionären att riksdagen skall uttala sig för behovet av ett landsarkiv i Växjö.

Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden om etablering av nya landsarkiv och därvid hänvisat till Riksarkivets ansvar som sektorsmyndighet för planeringen av en eventuell utbyggnad av landsarkivorganisationen (senast i bet. 1997/98:KrU12). Utskottet vidhåller denna uppfattning och avstyrker motion Kr263 (c).

Frågor rörande Svensk arkivinformation i Ramsele, SVAR

I motionerna Kr210 (m) och Kr243 (s) betonas vikten av fasta statliga anslag till SVAR:s verksamhet. I den förstnämnda motionen anförs att frågan bör utredas. I bägge motionerna påpekas att SVAR:s stora beroende av arbetsmarknadsmedel och andra bidrag innebär att det inte går att upprätthålla kontinuitet i arbetsstyrkan varken i fråga om dess volym eller när det gäller att behålla kunnig personal.

Utskottet har ovan redovisat att ett av de fyra verksamhetsmålen för Riksarkivet är att arbeta för att göra arkivmaterial tillgängligt. I detta mål ligger bl.a. att nå fler och nya målgrupper av besökare och användare och att öka kunskapen om och tillgängligheten till arkiven. Vidare skall forskningsinformationen till de verksamma inom arkivsektorn och till allmänheten öka och formerna för denna information utvecklas (se regleringsbrev för budgetåret 1999).

I Riksarkivets årsredovisning för år 1997 anges att SVAR:s verksamhet i huvudsak hör till den verksamhetsgren inom Riksarkivet vars inriktning är att göra arkivmaterial tillgängligt.

Beträffande finansieringen av SVAR:s verksamhet kan nämnas att SVAR, enligt sin prognos för år 1999, beräknar intäkter från Riksarkivets förvaltningsanslag på 9 100 000 kronor, från försäljning av mikrokort och övriga avgiftsinkomster på 9 800 000 kronor samt från lönebidrag, EU-bidrag, arbetsmarknadsmedel och övriga bidrag på 9 500 000 kronor. SVAR prognostiserar en relativt kraftig minskning av bidragsdelen för åren 1999 och 2000. Även inkomsterna från utyrning av mikrokort förväntas minska.

Utskottet konstaterar att SVAR:s verksamhet till stor del är beroende av avgiftsintäkter och av bidrag från bl.a. arbetsmarknadsbudgeten vilket leder till att kontinuiteten i verksamheten kan vara svår att upprätthålla. Detta kan som motionärerna framhåller få negativa konsekvenser för verksamheten och för de anställda. I likhet med vad utskottet ett flertal gånger tidigare påpekat ankommer det dock på Riksarkivet att – inom ramen för tillgängliga resurser och med utgångspunkt i de mål för arkivverksamheten som satts upp av riksdag och regering – ta ställning till frågor som rör dels verksamheten vid de i myndigheten ingående enheterna, bl.a. SVAR, dels avvägningen av

resurser mellan de olika verksamhetsgrenarna. Utskottet står fast vid denna ståndpunkt.

Utskottet vill i sammanhanget fästa uppmärksamheten på att Riksarkivet har ett återrapporteringsuppdrag från regeringen att redovisa hur Riksarkivet har löst uppgiften när det gäller att nå fler och nya målgrupper av besökare och användare och att öka kunskapen om och tillgängligheten till arkiven. Utskottet förutsätter att – om Riksarkivet skulle rapportera att tillgänglighetsmålet för arkivväsendet i olika avseenden visat sig svårt att uppnå – regeringen redovisar sin bedömning av frågan för riksdagen och kommer med de förslag till åtgärder som regeringen kan bedöma vara nödvändiga.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Kr210 (m) och Kr243 (s).

Motionärerna bakom motion Kr242 (s) anser att SVAR:s produkter och tjänster, som i dag i första hand är baserade på mikrofilmstekniken, behöver kompletteras med tillgång till den digitala tekniken.

Inledningsvis kan utskottet konstatera att digitalisering av arkivmaterial är ett tidskrävande och kostsamt arbete särskilt med tanke på mängden material. Bara i SVAR:s depå finns ca 78 miljoner bilder på mikrokort och det täcker ändå bara 10 % av det totala statliga arkivbeståndet.

Våren 1996 tog SVAR på uppdrag av Riksarkivet fram idé- och projektsammanställningen SVAR:s framtid – Den digitala informationskedjan. I dokumentet lämnades förslag till framtida inriktning av verksamheten. Till frågor som togs upp hör hur SVAR skall utvecklas som byrå inom Riksarkivet, som en av flera parter inom arkivverksamheten i Västernorrland och som arbetsplats inom arkiv- och kultursektorn samt hur SVAR kan utvecklas inför kommande teknikbyte. I dokumentet presenterades ett flertal förslag till projekt som tillsammans syftade till att utveckla SVAR:s verksamhet till en sammanlänkad digital informationskedja inom arkivverket och ut till kunderna.

Riksarkivet beslutade att prioritera tre av projektförslagen, däribland projektet ”Digitalisering av arkivmaterial”. I en förstudie inom detta projekt föreslås teknik, metod och finansiering för en digitalisering av arkivmaterial, företrädesvis det filmade materialet i SVAR:s depå i Ramsele. Projektet har lett fram till att SVAR, med medel från bl.a. EU, för närvarande genomför en försöksverksamhet med att digitalisera (skanna) kyrkoböcker. Inom projektet skall även digitala söksystem utvecklas.

SVAR genomför även ett antal andra projekt av intresse i sammanhanget.

På uppdrag av regeringen har Riksarkivet redovisat konsekvenser och framtidsperspektiv för arkivmyndigheterna och allmänheten med anledning av att arkivmaterialet i allt högre grad digitaliseras och finns tillgängligt via bl.a. Internet. I sin redovisning har Riksarkivet angett att beredskapen är relativt god för att möta de möjligheter och problem som den utökade digitaliseringen i samhället innebär för arkivverksamheten. Regeringen uttalade i budgetpropositionen för år 1999 att det är väsentligt att arkivinstitutionerna prioriterar och håller fortsatt hög beredskap avseende dessa frågor.

I regleringsbrevet för budgetåret 1999 har regeringen givit Riksarkivet i uppdrag att redovisa vilket arbete som bedrivs med att utveckla digitala söksystem m.m.

Som utskottet ovan anfört ankommer det på Riksarkivet att – inom ramen för tillgängliga resurser och med utgångspunkt i de mål för arkivverksamheten som satts upp av riksdag och regering – ta ställning till frågor som rör verksamheten vid de i myndigheten ingående enheterna, bl.a. SVAR, och att rapportera till regeringen om tillgänglighetsmålet är svårt att uppnå. Därefter är det regeringens sak att till riksdagen komma med förslag till åtgärder som kan vara nödvändiga.

Mot denna bakgrund avstyrks motion Kr242 (s).

Samarbete med näringslivet

Motionärerna bakom motion Kr274 (mp) efterfrågar ett närmare samarbete i arkivfrågor mellan staten, genom Riksarkivet, och näringslivet. Motionärerna anser att ett prioriterat mål för år 1999 bör vara att finna former för sådan samverkan (yrkande 32).

Utskottet vill inledningsvis anföra att företagsarkiven saknar den framgångsrika utbyggnad av ett regionalt nät av arkivinstitutioner som ägt rum på föreningsområdet.

Under de senaste tjugofem åren har dock viktiga insatser gjorts av bl.a. landsarkiven för att rädda hotade företagsarkiv. Vissa regionala satsningar har gjorts där företag, kommuner, landsting och staten samfinansierat arkivinstitutioner för företagsarkiven. Så har bl.a. skett i Värmland, Stockholmsregionen och Örebroregionen.

Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv fördelar allt statligt stöd till enskild arkivverksamhet i landet. Fr.o.m. 1991/92 fördelas ett särskilt stöd till existerande företagsarkiv i olika former. Nämnden har under 1990-talet prioriterat företagsarkivfrågorna. Sedan hösten 1994 bedriver nämnden Projektet företagsarkiv. Syftet och målet med projektet är att verka för inrättandet av regionala arkivdepåer för företagens material. Vidare skall företagarnas och allmänhetens kunskap om arkivvårdens och företagsarkivens betydelse ökas. Inom projektet skall kunskap om modern dokumenthantering inom företag och företagsarkivfrågor inhämtas. En rådgivnings- och konsultationsverksamhet riktad mot arkivbildare inom företagssektorn skall påbörjas.

Som ett resultat av projektet har företagsarkiv bildats i Södermanland och Halland, och initiativ för att skapa sådana arkiv har tagits i andra län bl.a. i Kalmar och Västra Götalands län.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att det inte är påkallat att uppställa något prioriterat mål av det slag som föreslås i motionen. Utskottet avstyrker således motion Kr274 (mp) yrkande 32.

Översyn av arkivväsendet

I motion Kr275 (v), väckt i oktober 1998, påpekar motionärerna att sju år förflutit sedan den nu gällande arkivlagen trädde i kraft. Under denna tid har enligt motionen nya problem uppstått, varför arkivmyndigheternas verksam-

hetsinriktning behöver förändras och göras mer effektiv. Någon omfattande och oberoende utvärdering av arkivväsendet har inte genomförts, och motionärerna anser att en utredning bör tillsättas för att se över arkivväsendet och dess resursutnyttjande, dess lokalisering och möjligheter i en ny informationsteknisk tid. Syftet med utredningen bör vara att föreslå åtgärder som underlättar för nya grupper att använda arkiven (yrkande 28).

Utskottet kan inledningsvis erinra om att Kulturutredningen, som lämnade sitt slutbetänkande i augusti år 1995, inte hade något förslag på arkivområdet. Inte heller i den kulturpolitiska propositionen år 1996 (1996/97:3) lämnades något förslag till reformer på arkivområdet. Regeringen uttalade att först när arkivlagen och övrig arkivlagstiftning varit i kraft ytterligare en tid finns det anledning att göra en utvärdering och på nytt se över arkivväsendet.

En liknande motion som den nu aktuella tog utskottet ställning till våren 1998. Utskottet uttalade då att utskottet kommer att följa frågorna om det statliga arkivväsendets utveckling med stor uppmärksamhet men ansåg att någon särskild utredning av det slag som begärdes i motionen inte var påkallad vid denna tidpunkt.

Riksdagens revisorer föreslog i en skrivelse till regeringen i oktober 1998 med anledning av två informationsbesök på Krigsarkivet respektive Riksarkivet våren 1994 och våren 1998 att regeringen skall ta initiativ till en mera omfattande granskning av arkivvården. Även revisorerna påtalade att sju år förflutit sedan den nu gällande arkivlagen trädde i kraft. Enligt revisorerna borde fem aspekter särskilt beaktas vid en sådan granskning, nämligen gallring av enskilda arkiv i anslutning till den ständigt ökande omfattningen av arkivvården, digitaliseringen av arkivvården, avgiftsfinansieringen av arkivvården, innebörden av Sveriges EU-anslutning för arkivhanteringen samt kompetensfrågor inom arkivverksamheten. Revisorerna ansåg dock att resultatet av tre aktuella uppdrag skulle avvaktas innan de närmare formerna för en granskning bestämdes. De tre uppdrag som åsyftades var Riksarkivets uppdrag till en holländsk expert att utvärdera arkivvården mot arkivlagens och tryckfrihetsförordningens bestämmelser, regeringens uppdrag till Riksarkivet att återrapportera tillsynen över utvecklingen av den offentliga arkivvården samt regeringens uppdrag till en särskild utredare rörande det industriella kulturarvet. Samtliga dessa uppdrag har nyligen slutförts.

Utskottet har inhämtat att det för närvarande inte är aktuellt att tillsätta en arkivutredning, men väl på längre sikt. I en sådan översyn avses de aspekter som revisorerna tagit upp behandlas och även andra frågor såsom landsarkivorganisationens struktur m.m.

Utskottet konstaterar i likhet med motionärerna och Riksdagens revisorer att arkivlagen varit i kraft i över sju år och att någon mera omfattande och oberoende utvärdering av arkivverksamheten inte har gjorts under denna tid. Mot bakgrund härav och med tanke bl.a. på den snabba tekniska och volymmässiga utvecklingen inom arkivområdet anser utskottet att det är motiverat att formerna för och omfattningen av en utredning övervägs. Det är också viktigt att det görs en samlad bedömning av vilka frågor som bör prioriteras i utredningsarbetet. Utskottet utgår från att regeringen i beredningsarbetet inför budgetpropositionen för år 2000 gör en bedömning av Riksdagens revisorers förslag och av de nyligen avslutade utredningsuppdragen och för

riksdagen redovisar sin syn på en kommande, mera omfattande utvärdering och utredning. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionsyrkandet är enligt utskottets uppfattning inte påkallad. Utskottet avstyrker således motion Kr275 (v) yrkande 28.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ett landsarkiv i Växjö*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr263,
2. beträffande *fasta statliga anslag till SVAR:s verksamhet*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:Kr210 och 1998/99:Kr243,
3. beträffande *digitalisering av SVAR:s produkter*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr242,
4. beträffande *samarbete med näringslivet i arkivfrågor*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr274 yrkande 32,
5. beträffande *översyn av arkivväsendet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:Kr275 yrkande 28.

Stockholm den 4 mars 1999

På kulturutskottets vägnar

Inger Davidson

I beslutet har deltagit: Inger Davidson (kd), Åke Gustavsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Agneta Ringman (s), Annika Nilsson (s), Charlotta L Bjälkebring (v), Lennart Fridén (m), Eva Arvidsson (s), Jan Backman (m), Paavo Vallius (s), Lars Wegendal (s), Dan Kihlström (kd), Ewa Larsson (mp), Birgitta Sellén (c), Lennart Kollmats (fp), Roy Hansson (m) och Willy Söderdahl (v).

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	2
Inledning.....	2
Nytt landsarkiv.....	3
Frågor rörande Svensk arkivinformation i Ramsele, SVAR.....	3
Samarbete med näringslivet.....	5
Översyn av arkivväsendet.....	5
Hemställan	7